

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

GLOBALIZACIJA JE ZASNOVANA NA POSTULATIMA NEOLIBERALIZMA, DOVODI DO URUŠAVANJA SOCIJALNE DRŽAVE, POVEĆAVA SIROMAŠTVO I NEJEDNAKOSTI I UGROŽAVA MIR I BEZBJEDNOST U SVIJETU

Globalizacija mijenja način na koji vlade, međunarodne agencije i civilno društvo gledaju na razvoj uopšte i na socijalne politike posebno. U tom smislu, globalizacija ima značajne i direktne efekte na proces socijalne reforme pomoću kojih vlade, koristeći kombinaciju politika i instrumenata, stavljaju ekonomski razvoj na uslugu ciljeva ljudskog razvoja. **Socijalna reforma je tako sredstvo kojim društva štite i unaprjeđuju ljudski život i dignitet, suštinu ljudske sigurnosti.** U današnjem globalnom društvu, uništavanje okoline, etnički sukobi, ili nedostatak političke demokratije, su problemi koji ne mogu biti zaustavljeni ili ograničeni nacionalnim granicama, niti se mogu razumijeti bez razmatranja njihovog uticaja na “kako ljudi žive i dišu u društvu, kako slobodno vrše sopstvene izbore među mnogima, koliko pristupa imaju tržištu i socijalnim mogućnostima, odnosno da li oni žive u konfliktu ili u miru”.¹ **Dakle, možemo reći da je proces globalizacije koja je zasnovana na postulatima neoliberalizma doveo do urušavanja socijalne države, a što je za posljedicu imalo povećanje siromaštva i nejednakosti u cijelom svijetu posebno**

---

¹ Raczynski D., *isto*, str. 148.

u nerazvijenim i državama u razvoju. Siromaštvo i nejednakost bez obzira na sve reformske procese koje preduzima društvo u cjelini će i dalje biti neizbježna komponenta u strukturi društva ovoga vijeka. Pošto siromaštvo i nejednakost sve više uzimaju maha u svijetu, ono bi kao takvo u budućem vremenu moglo postati pokretač raznih nemira, sukoba i revolucija, koje podstaknute etničkim i vjerskim napetostima mogu dovesti da opšteg sukoba između veoma malog broja bogatih na Sjeveru i veoma velikog broja siromašnih na Jugu.

Zbog različitog definisanja siromaštva, sociolozi, psiholozi kao i mnogi drugi teoretičari savremenog društva danas obično koriste dva socio-psihološka pristupa siromaštvu, kroz podjelu na:

- **apsolutno siromaštvo ili održavanje golog života i**
- **relativno siromaštvo**

Pod apsolutnim siromaštvom podrazumijeva se stanje prihoda ili potrošnje porodica i pojedinaca ispod definisanog minimuma životnih potreba (nepostojanje osnovnih uslova za održavanje fizičke egzistencije), kao što su hrana, odjeća, obuća, stanovanje, grijanje i ostale elementarne životne potrebe za održavanje zdravlja i neometanog funkcionisanja tijela. Osnovne životne potrebe čine tačno navedene količine i strukturu potrošnje za ove potrebe i, po pravilu, taj skup elementarnih potreba zasniva se na stvarnoj potrošnji najsiromašnijih članova društva, uz prilagođavanja prema određenim međunarodno priznatim standardima za ishranu.² Koncept apsolutnog siromaštva smatra se univerzalno primjenjivim i većina svjetskih sociologa smatra da su standardi za ljudsko održavanje, uglavnom, isti za sve ljude istog životnog doba i iste tjelesne građe, bez obzira gdje žive, te se može reći da žive u siromaštvu ukoliko se nalaze ispod ovog univerzalnog standarda.

---

² Babović M., *Socijalno uključivanje: koncepti, stanje, politike*, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, Beograd, 2010, str.78.

Apsolutno siromaštvo se uobičajeno mjeri pomoću određivanja granice siromaštva.³ Međutim, nisu svi naučnici mišljenja da je moguće odrediti taj standard, te smatraju da je pogodnije koristiti pristup relativnog siromaštva. Problemi tumačenja pojma relativnog siromaštva su složeni, i tu se, uglavnom, koriste mjerila dohotka, ali ona mogu prikriti raznovrsnost stvarnih potreba ljudi. Zagovornici koncepta relativnog siromaštva smatraju da se siromaštvo kulturološki definiše i da se ne može mjeriti na osnovu nekog univerzalnog standarda. Pogrešno je pretpostaviti da su ljudske potrebe svuda identične, jer one se razlikuju čak i u okviru jednog društva iz razloga što se nešto smatra neophodnim u jednom društvu, u drugom se može smatrati luksuznim ili nepotrebnim za održavanje života. Relativno siromaštvo je, takođe, problematično za definisanje jer kako se društva razvijaju, tako se mijenja i shvatanje relativnog siromaštva. U bogatim društvima ovakve studije nisu popularne, jer postavljaju pitanja opravdanosti i legitimnosti prihoda bogatih. U suštini pod apsolutnim siromaštvom podrazumijeva se stanje koje odlikuje nemogućnost da se zadovolji određen opšti minimum životnih potreba, dok relativno siromaštvo predstavlja siromaštvo u odnosu na neki prosjek ili minimum prihvatljivog standarda u određenom društvu ili jednostavnije rečeno, apsolutno se siromaštvo, uglavnom, odnosi na fiziološke potrebe, dok se kod relativnog siromaštva sagledavaju socijalne potrebe. U pravilu, korišćenje koncepta relativnog siromaštva dovodi do većeg broja siromašnih nego pri upotrebi koncepta apsolutnog siromaštva. Dalje, siromaštvo se može definisati kao finansijsko (u smislu nedovoljnosti prihoda za zadovoljenje određenih potreba) ili kao materijalna derivacija (u smislu različitih nezadovoljenih životnih potreba). Ono može biti objektivno ili subjektivno, pri čemu u prvom slučaju istraživač određuje kriterijum siromaštva, a u drugom slučaju kriterijum je subjektivan osjećaj pojedinca. Bez obzira kako

---

³ O ovome više vidjeti u: Gidens, A., *Sociologija*, CID, Podgorica, 1996., str. 341.

definišemo siromaštvo najčešće pratimo sljedeće njegove karakteristike: rasprostranjenost, dubinu i oštrinu siromaštva i strukturu siromašnih. Rasprostranjenost siromaštva predstavlja broj lica ili domaćinstava koja se mogu smatrati siromašnim prema postavljenom kriterijumu, koji se najčešće definiše kao linija siromaštva, dok se učestalost siromaštva iskazuje preko stope siromaštva, odnosno učešća siromašnih u opštoj populaciji ili unutar neke društvene grupe. Dubina i oštrina siromaštva ukazuju na to koliko je siromaštvo težak ili veliki problem jednog društva. Dubina siromaštva pokazuje koliko su siromašni udaljeni od linije siromaštva, tj. koliko im je sredstava potrebno da se „popnu“ iznad linije siromaštva, dok oštrina siromaštva pokazuje koliko su siromašni međusobno „nejednaki“ u siromaštvu. Struktura siromašnih pokazuje koje se društvene grupe suočavaju sa problemom siromaštva, odnosno, pokazuje ko su siromašni. Prema statističkim podacima UN-a, više od 2,8 milijardi ljudi svjetske populacije živi sa prihodom manjim od 2\$ po danu, dok više od 1,2 milijardi ljudi živi sa prihodom manjim od 1\$ dnevno.⁴ Pojedini regioni, kao što su južna Azija i Sub-Saharska Afrika, po ovim kriterijima imaju skoro 50% siromašnih. Dalje, u svijetu ima oko 1 milijardu nepismenih, više od 1 milijardu stanovnika planete nemaju pristup zdravoj vodi, a 840 miliona je gladnih. Godišnje od zaraznih bolesti umire 11 miliona djece mlađih od 5 godina i više od 6 miliona zbog slabe prevencije od zaraznih bolesti. Takođe, svake godine umire 6 miliona djece od neuhranjenosti prije navršene pete godine života, a trećina svjetske dječije populacije je neuhranjeno i gladno.⁵ U siromašnim državama više od 50% djece ne ide u osnovnu školu, a tek do 20% ide u srednju školu. U svijetu 114 miliona djece ne ide u osnovnu školu, a 584 miliona žena je nepismeno. 50% stanovništva Afrike boluje od zaraznih bolesti kolere i

---

⁴ U kompletom tekstu podaci su preuzimani, operacionalizovani i prilagođavani iz nalaza Human Development, Report 2015, Sustainability and Equity: A Better Future for All. http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Complete.pdf. Sajt je posjećen 27.02.2016. godine.

⁵ Fast Facts: *The Faces of Poverty* www.unmillenniumproject.org.

dijareje. U svijetu svaki dan umire od virusa HIV-a oko 6.000, a 8.200 ljudi bude zaraženo ovim smrtonosnim virusom, dok se svake godine oko 300 do 500 miliona ljudi zarazi malarijom, a 3 miliona njih umire, od čega svakih 30 sekundi umire jedno dijete u Africi. Sa druge strane 20% stanovnika planete iz visokorazvijenih zemalja raspolaže sa 86% BNP, a tri najbogatija čovjeka na svijetu raspolažu većim bogatstvom od 48 najsiromašnijih država svijeta ukupno itd. Posebno zabrinjavaju podaci o količinskom smanjivanju proizvodnje hrane u svijetu po stanovniku, što je rezultat opadanja porasta ukupne proizvodnje hrane, a sa druge strane brojnost svjetske populacije se ubrzano povećava.⁶ Pored toga, sve su veće razlike u proizvodnji, potrošnji i raspodjeli poljoprivrednih proizvoda u razvijenim i u nerazvijenim zemljama, pa je i jaz između njih u tom pogledu sve veći. Suzan Rajs je u svom govoru na „*Reed College-The Brookings Institution*“ istakla da je bliska prošlost pokazala da države sa \$250 BNP imaju 15% rizik internih konflikata, dok države sa \$5,000 BNP imaju manje od 1%), **što pokazuje da siromaštvo može kao globalno stanje direktno uticati na globalnu bezbjednost.**⁷ Prema metodologiji *The Brookings Institution* u svijetu su identifikovane 52 države koje se tretiraju kao slabe i siromašne.⁸

Problem siromaštva je teško rješiv u uslovima globalno neoformljenog svijeta, kada unipolarni svijet nije uspostavljen, a multipolarni svijet nije još u bliskoj budućnosti na vidiku, ili, bolje rečeno, nastavlja se „mrtva trka“ ta dva koncepta u kojoj se sve veće svote novca troše za naoružavanje. **Prema novijim teorijskim promišljanjima, siromaštvo postaje savremeni izvor ugrožavanja i prijetnja globalnoj bezbjednosti sa spektrom konvencionalnih (tradicionalnih) i**

---

⁶ Procjenjuje se da će 2050.godine na planeti živjeti oko 10 milijardi ljudi.

⁷ Rice E. S., *Global poverty, weak states and insecurity*, The Brookings blum roundtable, 2011., pp.8.

⁸ Prema podacima Svjetske banke iz 20014.godine, 52 države su su identifikovane kao siromašne, čiji su zaposleni imali prosječnu godišnju zaradu manju od \$875 prema Atlas metodu.

asimetričnih metoda i sredstava ugrožavanja. Siromaštvo može prouzrokovati brojne globalne probleme i u ovoj fazi posmatranja možemo govoriti samo o revizijama i predviđanjima mogućih lepeza globalnih bezbjednosnih izazova, rizika i prijetnji uzrokovanih narastajućim svjetskim siromaštvom. Postoje brojni scenariji u kojima globalna bezbjednost može biti ugrožena kao posljedica siromaštva, od kojih ćemo izdvojiti one najrazornije po nju. **Hipotetički posmatrano siromaštvo može na indirektan način ugroziti globalnu bezbjednost razvojem nepredviđenih i nauci nepoznatih virusnih i bakterioloških pandemija koje su propratna pojava siromašnih (uslijed nedostatka osnovnih sredstava za život i higijenu), a kojima mogu pogodovati sve prisutnije klimatske promjene, što u krajnjem može ugroziti i opstanak čovjeka na planeti.** Tu se mogu desiti i vještački izazvane pandemije kroz scenarije proizvodnje raznovrsnog NHB naoružanja od strane nezadovoljnih pojedinaca, terorističkih kolektiviteta, siromašnih država koje imaju sposobnosti da proizvedu NHB oružje, sa svim svojim metodima i sredstvima upotrebe, odnosno zloupotrebe.⁹ Takođe, opšte rasprostranjeno siromaštvo može ugroziti globalnu bezbjednost putem revolucionarnih i nasilničkih akata koji su viđeni ranije u istoriji, a kojima pogoduje globalna klima neravnomjerne raspodjele bogatstva i dohotka u svijetu, borba globalnih sila za kreiranje novog svjetskog poretka, stanje rekonstalacije odnosa u svijetu i sl. Ovo je samo mali dio loših scenarija uzrokovanih globalnim siromaštvom, a koji se mogu desiti na globalnom nivou. Rastuće siromaštvo, podstaknuto trenutnom ekonomskom krizom, porastom cijena hrane i smanjivanjem količine proizvedene hrane po stanovniku, moglo bi prouzrokovati različite vidove konvencionalnih i asimetričnih prijetnji, koje bi mogle imati globalne posljedice po mir i stabilnost u svijetu, a pogotovo u siromašnim i neefikasnim državama

---

⁹ Neki podaci govore da takve tipove oružja može proizvesti najmanje 50.000 naučnika u svijetu.

(„propalim“) i regionima svijeta. Trenutno, najveću opasnost predstavlja propadanje siromašnih država i porast broja siromašnih, što uzrokuje rast svih oblika kriminaliteta, a koji se ubrzano širi na regionalni i globalni nivo, čime kao takvo siromaštvo postaje direktna globalna prijetnja bezbjednosti. Organizovani kriminalitet, (kriminalitet bijelog okovratnika, kriminalitet bijele kragne, potcrtao autor), predstavlja posebnu opasnost jer se odvija u sprezi sa političkim faktorima (organima vlasti, partijama, sindikatima) kao instrumentima za postizanje tog cilja, težeći monopolu na određenom geografskom području, kao i monopolu u pogledu određenog tipa „biznisa“, sa težnjom da se regionalno i globalno širi, uz proširivanje formi djelovanja¹⁰, poprimajući transnacionalni karakter, a proizvodi velike posljedice koje se ogledaju, između ostalog, kroz kleptokratiju, tj.strukturalnu korupciju i kriminal.

---

¹⁰ Najčešći oblici organizovanog kriminaliteta: krađa skupocjenih automobila, izvršenje posebnih oblika prevara (cyber kriminal idr.), zelenaštvo, utjerivanje dugova, pružanje „zaštite“, kocka, prostitucija korupcija, pranje novca, krijumčarenje nuklearnog materijala, oružja i ljudi, ilegalni promet i trgovina opojnim drogama.